

1976|6

Életmód és közösség
A mai munkásról
Elveszett évek
Egy tsz-elnök fiatalsága

Iluh István, Pass Lajos
és Papp Lajos versei,
Dózsa Ildikó és Szombathy
Viktor prózai írásai

Varga Imre Radnótiája
Látogatóban Kő Pálnál
Emlékeztető
Révész Gáborra

A szovjet filmművészet
új arcai

Egy sikerkönyv ürügyén
Lóránt János és Iványi Ödön
kiállításához

PALÖCFÖLD

Mit jelent és meddig tart a forradalom? — e kérdések legtöbbször a tantermekben fogalmazódnak meg ily' szabatosan, s az ugyan-csak precíz felelethez a lexikonok — termelőerők, termelési viszonyok, osztályharc, hatalom, fegyveres harc stb. — címszavai jelentik a fogódzót. Az elméleti tétel ismerete azonban csak az alkalmazni tudásban értékelhető teljes biztonsággal. Amihez ez esetében a társadalmi gyakorlat szolgál kontrollként. Nem kell más, csak módosítani a kérdő formulát — például így: befejeződik-e a forradalom a fegyverropogás, a „ki kít győz le” stádium elmúltával? —, s máris gondot okoz a válasz (lásd: „mindennapok forradalmisága”). Nem könnyű persze belátni, hogy a békés építés is harc kérdése, s hogy reflexeink éppen azért mozdulnak nehezebben, mert a „barrikádon innen” kell megújulniuk.

Lenin tudta, s vallotta: a burzsoázia, az arisztokrácia gyarait, földjeit ki lehet sajátítani a proletárdiktatúra jogán, de a polgári, kispolgári mentalitást nem lehet egyetlen rohammal legyőzni, néhány intézkedéssel megszüntetni, hisz' annak egyes jegyei mélyen szívódtak a társadalom pórusaiba, s hagyományozódtak nemzedékeken át. A forradalmi folyamatban csak azt tekinthetjük befejezettnek, ami gyökeret eresztett a mi kultúránkban, ami szokássá alakult. Tanításának ez az eleme is mérceként használható: hol tartunk az átmenetben, mennyiben vált természetes szükségletünkke, lételemmé a könyv, a tudás, a „szépség hatalma”?

Mára odáig jutottunk — és nem kis erőfeszítések árán —, hogy ismerjük és elismerjük a tétel igazságát: a kultúra fejlesztése a szocializmus építésének nemcsak egyik alapvető feladata, hanem fel-

1976|6

TARTALOM

tétele is a politika, a gazdaság eredményességének. Mondjuk (gyakran memoriterszerűen is) a szavakat — gondolataink, tetteink azonban még a beidegzett, a megszokott parancsát követik. Hosszú küzdelem szülte például az úgynevezett „három nyolcas” jogát, s most azt akarjuk, hogy a munka is „művelt” legyen, az úgymond szóra-kozásra, plhenésre kiharcolt hányad se legyen magánügy. értelemmel. erőfeszítésekkel telítődjen. Társadalmivá szélesedett, politikai rangra emelkedett a közművelődés ügye, része lett a mozgalmi munkának, bebocsátást kér a gyárkapukon, „takaróját az óvodákban, iskolákban varrják”. De feszüljön csak meg egy kicsit is a gazdaság terve, zavarja csak meg egy színházi, zenei program az oktatási intézmény nyugalmát, s olykor máris visszacseng a korábbi (alapvetően helyes, de merev) felfogás: az üzemben termelni, az iskolában tanítani kell, a kikapcsolódás a „kulturház” dolga.

Mint számtalan példa igazolja: a munkásművelődés — politikai célkitűzéseinknek megfelelően — „kivívta” méltó jogait társadalmunkban. Munkások száza, ezrei tanulnak a nagyobb tudásért, a több, alaposabb szakmai, politikai ismeretért. Jó néhányan pedig a bizonyítványért — a kiemelkedés reményében. S hányan szeretnének tisztességgel: de éppen gyermekeiket nevelik az állam biztosította jogon. Csábító leegyszerűsítés: a munkásművelődés — felnőttoktatás. De éppen a szocialista brigádmozgalom bizonyítja: nem így van.

A kulturális nevelő munka sokrétűen — de nem zökkenők nélkül — épül be a szocialista személyiség- és közösségformálás folyamatába. Tanácskozásaink egyik fő témája a kulturális vállalás, de a termelés-központúság továbbra is szigorúan háttérbe szorítja a „szocialista módon tanulni és élni” követelményeit. Kibontakozóban az egyéni vállalások rendszere, de egyelőre tanácstalanok vagyunk: egyik „bevált” sablon sem használható az önművelés mércejeként. A brigádokkal és értük kulturális heteket, vetélkedőket, fórumokat rendezünk, zsűrizünk, pontozunk, s alig tudjuk kikerülni a látványtörekvés, a formalitás buktatóit és megőrizni (legalább) a versenyek tisztaságát. A munkásművelődés bázisait a nagyüzemek képezik, azokban is a legontudatosabb (kommunista, tőrszolgálat), legképzettebb (többszakmás, érettségizett) munkások. És a háttérben művelődési ház, könyvtár s néhány — de szakember! — népművelő. De sok törekvés futott már zátonyra a bejárók ügyében, s éppen ott megoldatlanok a tárgyi és személyi feltételek, ahol a munkássá válás folyamata csak most van kibontakozóban!

Példás eredményeket tudhat magáénak az „egy üzem — egy iskola” (de mondjuk inkább így: „üzemek a gyermekekért”) mozgalom. Nem volt eddig szokás e kapcsolatba a családot is beleérteni. Pedig az igényes vagy igénytelen művelődés forrása éppen a szülői ház, a felnőttek gondolkodása, magatartása, a könyvekhez való viszonyuk, a „kulturális beruházások” aránya a családi költségvetésben, a lakás berendezése, az öltözködés milyensége — és sorolhatnók tovább a gyermekekre (direkt módon vagy közvetetten) ható tényezőket. A fogyasztói szemlélet sem velünk született sajátság — ha hajlamunk van is rá. A szülőktől lát először példát a gyermek az önző kaparkodásra, vagyonterejtésre — no és persze a józan takarékosagra is. A családi nevelés éppen úgy nem privát ügy, mint ahogyan az iskolai oktató-nevelő munka sem belügye a tan-testületnek. Az üzem — bármily szokatlan is — az ott dolgozó szülők révén közvetíthet az iskola és a család között, sőt számon kérheti, rendszabályozhatja is a nevelésben felelőtlen szülőket.

Csak töredéke mindez azoknak a gondolatoknak, amelyek a közművelődés-politikai párthatározat végrehajtásának eddigi tapasztalatait elemezvén megfogalmazódhatnak. Az értékelésben a szemléletformálás kedvező tendenciái akkor is biztató kezdetnek minősültek, ha egyelőre — mintegy fejlődésünk velejárójaként — ellentmondásokkal terhesek, ha a kezdeményező szándék, a jóakarát még meg-megbicsaklik gondolkodásunk korlátain. Az eredmények viszont egyúttal azt is jelentik, hogy újabb nagy lépéssel távolodtunk el attól a korszaktól, melyben fehér folt jelezte vidékünket a kultúra térképén, s előbbre léptünk a szocialista város kibontakozásának, a megyeszékhelyi kulturális centrumfunkció kiteljesedésének folyamatában. Magunk teremtette alapokra építhetünk s formálhatjuk jövőnket, melyben nem kisebb — csak más eszközökkel, mindenképp fejlettebb, „intenzív” tudattal megoldható — feladatok sorjáz-
nak a gazdaságban és a szellemi szférában egyaránt.

Csongrády Béla

- 3 Kiss Aurél: A jólét „szellemei” és a szellem jóléte
- 4 Pádár András: Milyen a mai munkás?
- 5 Szabó Gyula: Elveszett évek
- 8 Lakos György: A tsz-elnök fiatalsága
- 12 Tóth Elemér: Úton
- 13 Dózsa Ildikó: Mimóza, a mézesmadzag
- 16 Dózsa Ildikó: Körös utcai monszun
- 17 Pass Lajos: Emlékkönyvbe, Preludium
- 18 Vladimir Holan: Liget
- 18 Szombathy Viktor: Székek, lábak, koponyák
- 20 Papp Lajos: Riportok XIX.
- 20 Iluh István: Ősz van, Jegenyék
- 21 Látogatóban Kő Pálnál (Hann Ferenc)
- 22 Varga Imre Radnóti (Lóska Lajos)
- 23 Elnéveztető Révész Gáborra (Gulya Pál)
- 24 A föld azé, aki megműveli (Molnár Pál)
- 26 Lóránt János kiállításához (Rátki András)
- 26 Iványi Ödön kiállításához (Csohány Kálmán)
- 27 A szovjet filmművészet új arcai (Veress József)
- 28 Egy sikerkönyv ürügyén (Salgó D. Mihály)
- 29 Galgócziól Galgócziig (L. Gy.)
- 30 Helyismereti kiadványaink (Sch. M.)

★

Az 1., 3. borítón és a belső oldalakon válogatás Lóránt János festményeiből és rajzaiból, a hátsó borítón Kő Pál mohácsi emlékmű-megbízásához készített jegyzetlapvázlata.

PALÖCFÖLD

TÁRSADALOMPOLITIKAI, IRODALMI, MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT

A NÓGRÁD MEGYEI TANÁCS MŰVELŐDÉSÜGYI OSZTÁLYÁNAK LAPJA

Felelős szerkesztő: Végh Miklós. Szerkesztőség: 3100 Salgótarján, Arany János út 21. Telefon: 14-13. Kiadja a Nógrád megyei Lapkiadó Vállalat. Felelős kiadó: Vida Edit. Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely postahivatalnál, a kézbesítőknél, a posta hírlapüzleteiben, és a posta Központi Hírlap Irodánál (KHI Budapest V., József nádor tér 1. sz. Postacím: 1900 Budapest (közvetlenül, vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 215-961 62 pénzforgalmi jelzőszámra. Egyes szám ára 5 Ft, előfizetési díj fél évre 13, egy évre 30 Ft. Megjelenik kéthavonta. Kéziratokat és rajzokat nem örnünk meg és nem küldünk vissza.

INDEX: 52.952

76.8095 N. m. Ny. St. 1600 db